

Marxismus a jeho feministická kritika

Věda se stejně jako ideologie opírá o paradigmatu. Ta jsou v průběhu vědeckých revolucí nahrazována stále novějšími a novějšími, kdy starý způsob myšlení střídá nový. K paradigmatu, jako souboru určitých názorů, patří i metodologické postupy, kterými se vědci i nevědecká veřejnost snaží docílit stanoveného cíle. Podle Thomase S. Kuhna, který uvedl pojem paradigma do teorie o vědě, je paradigma nutné pro praktičnost ve vztahu vědce a vědy: „Když vědec může přijmout paradigma jako zaručené, ...nepotřebuje ospravedlňovat každý koncept, který uvedl.“ [Kuhn in Disman 1993: 13] Z této citace je patrné, proč některé názory ve vědách a ve veřejném diskursu zůstávají i po několik generací. Vědci sami se je nesnaží zkoumat a popírat jejich objektivitu, ale pouze se o ně „opírají“ a slepě je reprodukuje svým posluchačům a dalším vědcům.

Marxismus stejně jako jakákoli jiná ideologie v historii vznikl vědeckou revolucí, kterou vyvolaly názory Karla Marxe v jeho trojdílné práci nazvané Kapitál. První díl Kapitálu vyšel již v roce 1867, zatímco ostatní dva díly byly vydány Friedrichem Engelsem až po smrti Marxe. Kapitál je základním dílem celého socialistického odboje dělníků proti jejich utlačovatelům neboli jejich zaměstnavatelům, vlastníkům firem. „Kapitál vyjadřuje společenský vztah, od něhož se odvíjí celá povaha moderní společnosti. ... asymetrie v postavení vlastníka a nevlastníka v procesu výroby.“ [Keller 2005: 101] Karel Marx ve svém díle ukazoval, že zaměstnavatel si od dělníka bere část práce, která není dělníkovi zaplácena a tím na jeho úkor bohatne. „Jedním z ústředních motivů celého Marxova díla je analýza fenoménu odcizení.“ [Keller 2005: 109] Jedná se o problém, že dělníkům je odcizena práce, kterou sami vyrobili, a potom se tedy jejich vlastní činnost stává neosobní, jdoucí mimo člověka samého. Analýza tohoto pojmu nakonec přerostla v analýzu zbožního fetišismu, který znamená, že věci vládnu lidem a ne lidé jim. [Keller 2005: 109]

Marx se ovšem hlavně proslavil svojí teorií třídního boje, tedy boje mezi třídou vlastníků a třídou dělníků neboli proletářů. Názory Marxe dále silně propagoval a rozvíjel Friedrich Engels, se kterým Marx napsal dílo Manifest komunistický strany, který vyšel v roce 1848. [Keller 2005: 98]

Klasická sociologie a její názory vedla mnoho feministických myslitelů k tomu, že se začali zabývat socializací žen a dokazováním toho, že „... jsou právoplatnými aktéry na sociálním poli a účastní se všech klíčových aspektů života...“ [Harrington 2005: 318] Mnozí vědci se začali zabývat také těmi aspekty života, které byly (a v mnoha případech stále jsou) považovány za přirozené, dané biologicky a geneticky. Jako je tomu například u biologické reprodukce či druhů práce přiřazovaných ženám, kdy jsou práce spojeny s reprodukcí společenského řádu, předáváním znalostí nebo pečovatelským. Zároveň s tím se začalo uvažovat o tom, že ženy pocítují odcizení na pracovišti stejně jako muži a o jejich třídním zařazení, které se až do přelomových šedesátých a sedmdesátých let minulého století odvíjelo od postavení nejbližšího muže - otce či manžela. [Harrington 2005: 318-319]

Vztahy mezi marxismem a feminismem se odvíjely hlavně od vztahu domácích prací a prací placených v zaměstnání. „Objevily se snahy přidělit domácí práci směnnou hodnotu i nadhodnotu ... Byl to tedy pokus chápat domácí práci jako důležitý prvek systému fungujícího kapitalismu.“ [Harrington 2005: 319] Feministky a feministé kritizovali marxismus převážně za to, že zcela opomíjel domácí práce a nebral je jako právoplatné práce a uvažoval o ženách pouze jako o někom, kdo je doma a je závislý na muži, který pracuje a živí je. O tyto kritiky se také opíraly názory na nutnost toho, aby byly za práce v domácnosti přebírány mzdy jako za práce v zaměstnání. [Harrington 2005: 319-320]

„Jiný směr argumentace (proti marxismu - pozn. autorky) měl podobu zpochybňování ideologie užívané při vytváření nerovnosti a mocenských vztahů mezi muži a ženami.“ [Harrington 2005: 320] První, kdo se tímto tématem zabýval byla Michèle Barrettová. Ta vyslovila základní teorii o tom, že nerovnost žen a jejich útlak není produktem kapitalismu, nýbrž vznikl v historickém vývoji. Dále zdůraznila, že není dobré podceňovat roli ideologie. Pokusila se o přehodnocení ideologie, čímž vytvořila „živnou půdu“ pro další teoretické debaty kolem identity a kapitalistické společnosti. [Harrington 2005: 320]

Podle Barrettové je nerovnost žen díky ideologii domácnosti a rodiny, kde je rodina a domov sférou, odkud vycházejí vztahy nerovnosti a útlaku ve veřejné sféře. V rodině je žena závislá na muži jako na zaopatřovateli rodiny. Podle Barrettové kapitalismus pouze tento „starý“ model domácnosti a rodiny ustálil a dal mu ospravedlnění. Barrettová se vyjádřila tak, že „pouze skrze analýzu ideologie a její úlohy při vytváření genderově zbarvené subjektivity můžeme objasnit touhy žen i mužů reprodukovat tytéž rodinné struktury, jež nás utiskují.“ [Barrettová in Harrington 2005: 320].

Barrettová stejně jako řada dalších autorek a autorů poukazovala na zaměření marxismu pouze na muže a jejich výdělečnou práci, čímž byl zcela popírán přínos žen pro společnost a jejich role se odsouvala do pozadí.

Literatura:

1. DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost : příručka pro uživatele*. Praha : Karolinum, 1993. 374 s. ISBN 8070668229.
2. KELLER, Jan. *Dějiny klasické sociologie*. Vyd. 2. Praha : Sociologické nakladatelství (SLON), 2005. 529 s. ISBN 8086429520.
3. HARRINGTON, Austin. *Moderní sociální teorie : základní témata a myšlenkové proudy*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2006. 495 s. ISBN 8073670933.